

ЕКСПЕРТНІ ВИСНОВКИ
до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких
законодавчих актів України»
(№ 5130-1 від 15.09.2016 р.)

Зазначений законопроект направлений на відновлення належного рівня соціального захисту працюючих пенсіонерів, ветеранів війни та сімей загиблих воїнів, ветеранів праці, дітей війни, жертв нацистських переслідувань, шахтарів та гірників, педагогічних працівників позашкільних навчальних закладів, які працюють у сільській місцевості.

Дослідивши зазначений законопроект ми в повній мірі підтримуємо його положення, оскільки зупинення дії положень законів, якими визначено права і свободи громадян, їх зміст та обсяг, є обмеженням прав і свобод і може мати місце лише у випадках, передбачених Основним Законом України. У статті 64 Конституції України вичерпно визначено такі випадки, а саме: передбачено, що в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини із зазначенням строку дії цих обмежень, та визначено ряд прав і свобод, які не можуть бути обмежені за жодних обставин.

Внаслідок зупинення на певний час дії чинних законів України, якими встановлено пільги, компенсації чи інші форми соціальних гарантій, відбувається фактичне зниження життєвого рівня громадян, який не може бути нижчим від встановленого законом прожиткового мінімуму (частина третя статті 46 Конституції України), та порушується гарантоване у статті 48 Конституції України право кожного на достатній життєвий рівень.

Отже, відповідно до частини третьої статті 22, статті 64 Конституції України право громадян на соціальний захист, інші соціально-економічні права можуть бути обмежені, у тому числі зупиненням дії законів (їх окремих положень), лише в умовах воєнного або надзвичайного стану на певний строк.

Таку правову позицію Конституційний Суд України висловив у Рішенні від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002 (справа щодо пільг, компенсацій і гарантій) (пункт 6 мотивувальної частини).

Забезпечуючи права і свободи громадян, держава окремими законами України встановила певні соціальні пільги, компенсації і гарантії, що є складовою конституційного права на соціальний захист і юридичними засобами здійснення цього права, а тому відповідно до частини другої статті 6, частини другої статті 19, частини першої статті 68 Конституції України вони є загальнообов'язковими, однаковою мірою мають додержуватися органами державної влади, місцевого самоврядування, їх посадовими

особами. Невиконання державою своїх соціальних зобов'язань щодо окремих осіб ставить громадян у нерівні умови, підриває принцип довіри особи до держави, що закономірно призводить до порушення принципів соціальної, правової держави.

Принципи соціальної держави втілено також у ратифікованих Україною міжнародних актах: Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, Європейській соціальній хартії (переглянутій) 1996 року, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, та рішеннях Європейського суду з прав людини. Зокрема, згідно зі статтею 12 Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 року держава зобов'язана підтримувати функціонування системи соціального забезпечення, її задовільний рівень, докладати зусиль для її поступового посилення тощо.

Відповідно до статей 1, 3 Конституції України держава не може довільно відмовлятися від узятих на себе фінансових зобов'язань, передбачених законами.

Окрім того, обмеження працюючим пенсіонерам виплати пенсій, призначених у солідарній системі загальнообов'язкового пенсійного страхування для будь-якої категорії одержувачів не відповідає їх природі, оскільки розміри пенсій обчислюються, виходячи із заробітної плати громадян, з якої вже були сплачені страхові внески.

Такий підхід нівелює конституційні засади функціонування соціальної держави, у якій кожен громадянин України має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48 Конституції України). Це положення Основного Закону впливає із припису статті 25 Загальної декларації прав людини щодо забезпечення високої якості життя на засадах *соціальної справедливості, досягнення гідного життєвого рівня*.

Що стосується діяльності наукових та науково-технічних працівників, то іноді таку діяльність важко піддати будь-якому обліку, оскільки вона виходить за межі робочого часу звичайної тривалості.

Такі зміни до законодавства про пенсійне забезпечення науковців можуть призвести до надзвичайно негативних наслідків. Масові звільнення працюючих пенсіонерів – наукових та науково-педагогічних працівників – поставлять під загрозу не лише функціонування, а й саме існування наукових установ та вищих навчальних закладів, оскільки одним із критеріїв їх

державної атестації/акредитації (тобто оцінки ефективності діяльності установ, відповідності одержаних ними результатів державним пріоритетним напрямам розвитку науки, техніки та інноваційної діяльності) є **якісний склад кадрового, наукового і науково-технічного потенціалу.**

Високі вимоги передбачені законом і щодо рівня підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів. Це мають бути висококваліфіковані працівники, яким присуджено науковий ступінь (доктора наук чи доктора філософії), присвоєно вчене звання професора, доцента, старшого дослідника. Крім того, вони повинні мати стаж роботи на посаді наукового або науково-педагогічного працівника.

Підготовка фахівців такого рівня потребує не лише значних інтелектуальних і матеріальних затрат, а й тривалого часу (навчання в аспірантурі, докторантурі, підготовка дисертації, апробація результатів досліджень, захист дисертації, науковий стаж тощо).

Підвищені вимоги ставляться до викладачів ВНЗ і міжнародно-правовими актами. Так, наприклад, статтею 5 Конвенції ООН про технічну і професійну освіту, прийнятої 10 листопада 1989 року, передбачено, що особи, які викладають у сфері професійної і технічної освіти, повинні володіти відповідними теоретичними й практичними знаннями у своїх галузях професійної компетентності, а також відповідними навичками викладання, які відповідають типу й рівню занять, котрі вони покликані проводити.

Згідно з Рекомендацією Генеральної конференції ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) «Про статус науково-дослідницьких працівників», прийнятою з 17 жовтня по 23 листопада 1974 року на 18 сесії у Парижі, державам-членам слід постійно мати на увазі, що державні інтереси, так само як і інтереси науково-дослідницьких працівників, потребують забезпечення моральної підтримки і матеріальної допомоги, що сприятиме успішному здійсненню наукових досліджень і розробок науково-дослідницькими працівниками. Крім того, державам слід вжити заходів до

забезпечення науково-дослідницьким працівникам таких умов праці й винагороди за працю, котрі відповідають їх становищу, вислuzі років і заслугам, без будь-якої дискримінації (пункт 20 Рекомендації).

А тому, ми вважаємо, що прийняття альтернативного законопроекту (реєстр. № 5130-1) та відхилення урядового проекту (реєстр. № 5130) дійсно сприятиме відновленню конституційних прав працюючих пенсіонерів та соціальної справедливості по відношенню до них.

В.о. директора Інституту

С.В. Глібко